herpy

KAMELEONER

Panther Chameleon

Furcifer pardalis

Furcifer pardalis er et stort, skarpt farget kameleon fra de nordlige og østlige kystlandene på Madagaskar. Hannenes farger varierer etter opprinnelse og er blant de mest slående hos noen øgle, mens hunnene er mer dempede i oransje, brunt og lyserødt. Arten formerer seg villig, men krever et høyt terrarium, UVB, høy luftfuktighet om natten og et liv alene. Hunner lever kort, opptil 3 år.

Familie: Chamaeleonidae Tidligere navn: *Chamaeleo pardalis; Chamaeleo ater; Chamaeleo guentheri*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**30-51 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**2-6 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Trelevende**
Biotop	**Tørrskog og regnskog**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**60 × 60 × 120 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**22-25 °C**
Varmeplass	**29-32 °C**
Temperatur, natt	**15-21 °C**
Luftfuktighet	**50-100 %**
Vann	**Ingen vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 4
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**6-8 mnd.**
Kullstørrelse	**10-46 egg**
Inkubasjon	**180-365 dager** ved 22 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Furcifer pardalis er et stort kameleon med en kraftig kropp, en lang, rullet hale og en tunge som kan være lengre enn kroppen. Hannene blir 40-51 cm inkludert hale og er tydelig større og tyngre enn hunnene. I naturen måler hunnene i gjennomsnitt 9 cm fra snute til kloakk mot hannenes 14 cm, og de veier omtrent 23 g mot hannenes 61 g. Slektsnavnet *Furcifer* kommer av latin for gaffel og viser til de kløyvde føttene. Artsnavnet *pardalis* er latin for leopard og viser til tegningen.

Fargene er artens kjennetegn. Hannene finnes i blå, grønne, røde, oransje og gule nyanser med flekker, bånd og striper, og tegningen er knyttet til opprinnelsen, slik at dyr fra samme område ligner hverandre. Dyr fra strøkene rundt Nosy Be, Ankify og Ambanja er typisk klart blå, dyr fra Ambilobe, Antsiranana og Sambava er røde, grønne eller oransje, og dyr fra Maroantsetra og Toamasina er mest røde. I handelen brukes de lokale navnene som betegnelse for fargeformene. Hunnene er nesten alltid oransje til brune med et snev av lyserødt, uansett hvor de kommer fra. En drektig hunn blir svart med oransje striper. Hannene kjennes dessuten på en oppsvulmet halerot, der hemipenis ligger.

Arten ble beskrevet i 1829 av Georges Cuvier. Genetiske undersøkelser har funnet 9-15 adskilte linjer, som kanskje er selvstendige arter, men den regnes fortsatt som én art. Føttene er tangformede med to og tre sammenvokste tær, som gir et sterkt grep om tynne greiner.

Den er robust sammenlignet med mange andre kameleoner, men er fortsatt en krevende art som reagerer på dårlig fuktighet, feil lys og stress. Hannene er territoriale og viser seg med farger, oppblåst kropp og nikking. Hunnene er mer tilbakeholdne. Arten egner seg som utstillingsdyr og ikke som et dyr som tas opp daglig.

Utbredelse og leveområde

Furcifer pardalis er hjemmehørende på Madagaskar, der den er utbredt i lavlandet langs de østlige og nordøstlige kystene og på den nordvestlige kysten og de nærliggende øyene, blant annet Nosy Be, Nosy Komba, Nosy Mitsio, Nosy Sakatia, Nosy Mangabe og Sainte-Marie. Den er mest tallrik i de nordlige og østlige kystområdene.

Arten er innført til Réunion og Mauritius og finnes også i Florida, der dyr fra handelen har etablert seg. Kartet viser bare den opprinnelige utbredelsen.

> **Naturlig utbredelse:** Madagaskar.

LEVEOMRÅDE

Arten lever i lavlandet, i fuktig skog i øst og i tørrere løvfellende skog i nordvest. Den foretrekker åpne, solrike steder framfor dyp skygge, trolig fordi den må kunne sole seg, og fordi hannene bruker åpne plasser til å vise seg for hunner og markere territorium. Den trives i forstyrret natur og er langt hyppigst i beltene av trær og busker langs veier og vassdrag, mens den er sjelden inne i den lukkede skogen. Dyret holder til i trær og busker og kommer sjelden ned på bakken.

Klimaet er varmt og fuktig: på Nosy Be faller det omtrent 2.250 mm regn i året, og middeltemperaturen er 26 °C. Dyrene soler seg om morgenen og oppsøker UVB aktivt. Avlssesongen ligger typisk mellom januar og mai, og hunnene legger flere kull. Få dyr overlever lenger enn ett år i naturen.

Les mer: Lys og UVB

Stell

TERRARIET

Et voksent dyr skal ha et terrarium på minst 60 × 60 × 120 cm (lengde × bredde × høyde). Det er et minimum som gjør det mulig å lage en temperaturgradient og klatremuligheter over hverandre. Hanner blir store og krever mer bredde, og 90 × 60 × 120 cm er et bedre mål. Større er alltid bedre. Det skal bare bo ett kameleon i hvert terrarium, også hanner og hunner, søsken eller to hunner. Ingen holdform med flere dyr er bra for dem.

Arten har klart seg i nettingterrarier i flere tiår, men en vanlig stue gir sjelden 50 % luftfuktighet om dagen og 80-100 % om natten når alle sider er netting. Kle derfor to eller flere sider av et nettingterrarium med plast, eller bruk et hybridterrarium med faste sider og netting i toppen. Er klimaet i rommet tørt, kan et terrarium av glass eller plate være bedre. Hold luften i bevegelse, slik at den ikke blir stillestående.

Innred terrariet med et åpent solområde øverst og en tett, løvrik sone der dyret kan gjemme seg. Sett solgreinen over øyehøyde, slik at dyret kan se ned. Bruk greiner i ulike tykkelser, lianer og ugiftige planter, for eksempel pothos, ficus, hibiskus og paraplyplante. Ingen bunn er nødvendig. Et avløp i bunnen med en bøtte under er den enkleste måten å håndtere de store vannmengdene som kommer inn i terrariet hver dag. Fest greiner og lianer med strips gjennom nettingen.

Les mer: Varme og temperatur Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

TEMPERATUR

Dagtemperaturen ligger på 22-25 °C, og om natten faller den til 15-21 °C. Kalde netter ned mot 15 °C er uproblematiske hvis dyret kan varme seg opp om morgenen. Solgreinen skal ha en overflatetemperatur på 29-32 °C. Start i den lave enden, og følg dyrets atferd. Én eller to varmepærer med lav effekt som lyser ned på en grein, er nok. To pærer ved siden av hverandre varmer jevnere.

Dyrene kan brenne seg uten å merke det. Heng en kraftigere pære høyere over terrariet, slik at varmen er mild og dekker et større område. Hold hånden der dyrets hode vil sitte: varmen skal føles behagelig. Henger dyret under lampen i mer enn én til to timer, sitter det helt oppe i nettingen eller forblir mørkt og sløvt, er solplassen for kald. Grå, forbrente flekker og smeltede ryggpigger er tegn på det motsatte. Mål med et infrarødt termometer.

Varmelampen slås av ca. fire timer før de andre lysene slås av om kvelden. Høyest varme er det øverst, lavest nederst, og det skal være greiner og løvverk i alle høyder.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal skifte i løpet av døgnet: omtrent 50-60 % om dagen og 75-100 % om natten. Tallene er ikke kritiske, men rytmen er viktig. Kameleonet drikker ikke av en skål, men fra dråper. Gi vann som regn og dugg: sprøyt terrariet morgen og kveld, helst når det er mørkt, og bruk et drypp, for eksempel en bøtte med et lite hull som renner noen timer om ettermiddagen. En tåkemaskin kan brukes noen timer før lyset slås på om morgenen, hvis terrariet er tett nok. Hold luften i bevegelse.

Alle flater skal være tørre i løpet av dagen. Er greiner og blader konstant våte, får dyret sår på føttene, og bakterier, sopp og mugg trives. Bruk destillert vann til tåkemaskiner og fuktere, slik at utstyret ikke tettes. Sprøyt ikke mer for å hjelpe under hudskifte, for det kan gjøre skiftet vanskeligere.

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og trenger sterkt lys. Sett et langt T5 HO-rør eller en LED-bar på 6.500 K over hele terrariets lengde, på 12 timer i døgnet og helt av om natten. Gi ikke lys om natten.

UVB er nødvendig. I naturen lever arten i Ferguson-sone 4, den høyeste UV-sonen for reptiler, og den soler seg aktivt for å danne D3. Gi en gradient med en UV-indeks på omtrent 3 ved solgreinen og høyst 6-8 helt oppe under nettingen. Bruk et T5 HO-rør på 5-6 % i en reflektor, og heng armaturet 5-8 cm over nettingen: kameleoner klatrer på nettingen, og de første centimeterne under et rør som ligger direkte på nettingen, gir for mye UVB. Plasser solgreinen slik at dyrets rygg er ca. 15 cm under nettingen. Det er en tommelfingerregel: kontroller med en UV-måler, for indeksen faller med rørets alder. Røret skiftes etter produsentens anvisning.

Hunnens D-vitaminstatus betyr mye for eggene. Hunnen gir D3 videre til eggene, og egg fra en hunn med for lite UVB klekkes dårlig eller ikke i det hele tatt. Jo nærmere UVB-nivået er det naturlige, desto flere egg klekkes.

Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

FÔRING

Furcifer pardalis er en insektspiser. Gi en variert kost av dubia-kakerlakker, banankakerlakker, sirisser, gresshopper, silkeormer, hornormer, svarte soldatfluer og larvene deres, blåfluer, vandrende pinner og nyklekte bedemantiser. Variasjon er nøkkelen. Plantedeler spises bare sjelden.

Unger får så mye de kan spise, hver dag. Når et dyr ikke lenger vokser i lengden, men bare i omfang, er det voksent og får 3-5 insekter annenhver dag. Hunner blir lett for feite og legger for mange egg, og derfor må mengden holdes nede.

Støv insektene lett ved hvert måltid med kalk uten D3. To ganger i måneden støves de med et multivitamin med retinol (ferdigdannet A-vitamin) og litt D3. Betakaroten er ikke en erstatning, for det ser ikke ut til å virke hos arten. Gi insektene et næringsrikt fôr 24-48 timer før fôring, og bruk oppdrettede insekter.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

ATFERD OG HÅNDTERING

F. pardalis er en territorial art som lever alene bortsett fra under paringen. Hanner som møtes, skifter farge, blåser opp kroppen og nikker, og tapere blir matte og mørke. Det kan føre til slåssing. Av den grunn skal det bare bo ett kameleon i hvert terrarium.

Arten kan temmes med tålmodighet, men den er ikke et dyr som skal tas opp daglig. La et nytt dyr få 1-2 uker i fred. Hvis det ikke har spist etter to uker, bør du til en veterinær med erfaring med reptiler. Gi mat med en pinsett, og la dyret komme til hånden når det tar imot mat. Bruk et kunstig tre foran den åpne døren, slik at dyret kan klatre ut. Grip aldri dyret. Hold bevegelsene langsomme, la det gå fra hånd til hånd, og forbind håndtering med noe positivt, som en tur i en plante i et solrikt vindu.

Mørke, raskt skiftende farger, gaping og forsøk på å flykte er tegn på stress.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannene er større, mer fargesterke og har en oppsvulmet halerot, der hemipenis ligger. Hunnene er mindre, mer ensartet oransje til brune eller lyserøde og har en tynnere halerot. Hos unge dyr under seks måneder er kjønnet vanskelig å se, fordi de er små, matte i fargen og uten utbuling ved halen.

Kjønnsmodenheten inntrer ved 6-8 måneder. Dyrene når da også voksenfarge og størrelse. Hunnenes liv er kort, opptil 3 år, og eggleggingen belaster kroppen hardt. En hunn legger typisk 5-8 kull i løpet av livet.

PARRING

Paringen begynner med at hannen viser seg fram med farger og nikking, og at hunnen viser om hun er paringsvillig. En mottakelig hunn lar hannen klatre opp på seg. En hunn som ikke vil pares, gaper, hveser og biter. En drektig hunn blir svart med oransje striper og er kraftig avvisende.

Sett dyrene sammen under oppsyn, og skill dem når hunnen avviser hannen. I naturen er avlssesongen januar til mai. Hunnene kan legge flere kull i året.

EGGLEGGING OG KULL

Drektigheten varer 3-6 uker. Hunnen graver en gang med forbeina, rygger inn og legger eggene. Et kull er på 10-46 egg, og antallet avhenger av hunnens mat og næring.

Gi hunnen et brett eller en potte med fuktig jord som kan holde en gang. Beholderen skal være høyst ca. 15 cm dyp. Hunnen leter etter et hardt lag nedenunder å legge mot, og hvis hun ikke finner det, graver hun videre og utmatter seg, og gangen kan rase sammen. Hun fyller hullet igjen og tråkker jorden fast, og noen hunner drar blader og kvister over stedet.

INKUBASJON

Eggene kan bli liggende der de er lagt, eller flyttes til rugeutstyr. Rugetiden er lang, 6-12 måneder. Ved 22 °C klekkes eggene etter 7-9 måneder, i gjennomsnitt etter omtrent 240 dager. Mange temperaturer og framgangsmåter virker, men den beste rugetemperaturen er ikke fastlagt. Eggene skal ligge i et fuktig substrat, som i andre kameleonegg.

Egg fra en hunn som har fått for lite UVB, klekkes dårlig eller ikke i det hele tatt. Nyklekte unger veier 0,25-0,75 g og er selvstendige fra første dag, og de bruker eggetannen til å skjære en stjerneformet åpning i skallet.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er selvstendige fra klekkingen og kan settes i et høyt terrarium med mange planter og greiner. De skal ha UVB og de samme fuktighetsforholdene som de voksne. Gi små insekter hver dag, så mye de kan spise, og støv dem med kalk. Ungene er kjønnsmodne etter ca. seks måneder, og dyrene skal bo hver for seg når de nærmer seg det.

Helse og vanlige feil

De fleste sykdommer skyldes feil i oppsettet, særlig for lite UVB, feil tilskudd og for mye mat. De typiske problemene er:

- Beinskjørhet (metabolsk beinsykdom) ved for lite UVB, kalk og D3. Gi UVB, støvede insekter og de riktige tilskuddene.
- A-vitaminmangel og -forgiftning. Tilskuddet skal inneholde retinol, ikke bare betakaroten.
- Fedme og eggleggingsvansker hos hunner, som kan være livstruende. Det skyldes overfôring og for mange egg. Krever veterinær.
- Luftveisinfeksjoner ved feil luftfuktighet eller stillestående luft.
- Brannskader fra lamper som er for nær. Dyrene merker det ikke selv.
- Sår på føttene og mugg når greiner og blader er våte hele dagen.
- Innvendige parasitter.

Et friskt dyr har åpne, klare øyne, en kraftig kropp, griper fast om greinen og spiser jevnlig. Reptiler skjuler sykdom, så søk en veterinær med erfaring med reptiler hvis dyret ikke spiser, går ned i vekt, sitter mørkt og sløvt eller puster med åpen munn. En årlig helsesjekk anbefales.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.